

Onderwerp: Transitievisie Warmte Overbetuwe

Ons kenmerk: 20RV000051

Nummer:

Elst, 12 mei 2020

AAN DE RAAD

1. Advies

1. De Transitievisie Warmte Overbetuwe vast te stellen.

2. Inleiding

Het landelijke Klimaatakkoord benoemt de ambitie voor een volledig aardgasvrije gebouwde omgeving in 2050. De regie op deze geleidelijke en gefaseerde transitie ligt bij gemeenten. Als eerste stap naar dit einddoel dienen alle gemeenten uiterlijk eind 2021 met betrokkenheid van stakeholders een Transitievisie Warmte vast te stellen. Hierin leggen de gemeenten het tijdspad vast voor een (stapsgewijze) wijkgerichte aanpak richting een aardgasvrije, CO₂-arme gebouwde omgeving, waarbij isoleren en andere CO₂-besparende maatregelen onderdeel zijn.

In de visie wordt ook aangegeven welke wijken kansrijk zijn om te starten in de periode tot en met 2030, welke alternatieven voor aardgas er zijn, en hoe inwoners en partners bij dit proces betrokken zijn en worden.

Uit de Omgevingsvisie Overbetuwe 2040 volgt dat energietransitie in de kernen voorrang en prioriteit heeft. Wij hebben begin 2019 daarom gekozen (op basis van de concept-Omgevingsvisie) om tijdig met de vereiste Transitievisie Warmte te starten. De gemeente koos ervoor dit samen met een projectgroep en een klankbord-groep te doen¹. Dit heeft ertoe geleid dat deze visie nu al aan uw raad kan worden voorgelegd.

Het van het aardgas af halen van alle bestaande woningen en gebouwen is een enorme opgave die inwoners (en ondernemers) direct raakt. De Transitievisie Warmte geeft bewoners, huis- en gebouweigenaren een eerste beeld van het stapsgewijze tijdspad richting aardgasvrij. In de visie staat welke wijken potentie hebben om van 'het gas af te gaan' en welke alternatieve energievoorzieningen kansrijk zijn in deze gebieden. Hiermee wordt (meer) duidelijkheid geboden aan inwoners, woningcorporaties en gebouweigenaren voor het nemen van (grote) investerings- en verduurzamingsbeslissingen en het afstemmen van plannings. Belangrijk is dat we, los van het tijdspad uit de Transitievisie, daarnaast in alle dorpen en wijken het 'transitiegereed' maken van gebouwen faciliteren. Denk hierbij aan kleinschalige opwek (in de vorm van bv. zonnepanelen) of energiebesparing (bv. door isolatie).

Er zijn in het transitieproces echter nog veel onzekerheden, zoals hoe de kosten verdeeld worden, de voor- en nadelen van de verschillende alternatieve warmtebronnen en welke

¹ In de **projectgroep** zaten vertegenwoordigers van stakeholders die een rol hebben in de energietransitie van Overbetuwe, te weten netbeheerder Liander, woningcorporaties Vivare, Heteren en Valburg, drinkwaterbedrijf Vitens, ondernemerscollectief Stichting Parkmanagement Overbetuwe (SPO), Loket Duurzaam Wonen Plus, Qirion, Waterschap Rivierenland, Energiecoöperatie Betuwe Energie en de Gelderse Natuur en Milieu Federatie (GNMF).

De **klankbordgroep** bestaat uit een tiental inwoners van de gemeente die vrijwillig in drie bijeenkomsten hebben meegedacht met de Transitievisie Warmte.

Ook namen **verschillende medewerkers van de gemeente** deel aan de projectgroep om hun kennis over duurzaamheid, openbare ruimte, wonen en communicatie te delen.

innovaties nog plaats gaan vinden. Dit betekent dat wij in de kansrijke wijken starten om met de belangrijkste partijen te onderzoeken of de gemaakte keuzes in de Transitievisie voor deze wijken, in de praktijk ook het meest logisch zijn. Meer diepgaande kennis van de lokale situatie, bijvoorbeeld realisatiekansen van een warmtenet, kan tot andere keuzes voor een wijkaanpak leiden.

3. Kader

Overbetuwe

In februari 2017 heeft de gemeenteraad de Routekaart Duurzaam Overbetuwe 2017 – 2020 vastgesteld. In de Routekaart staan ambities verwoord op het gebied van hernieuwbare energieopwekking, energiebesparing en verduurzaming van de gebouwde omgeving waaronder het gasloos maken van woningen. Op het gebied van de energietransitie is de doelstelling een CO₂-neutrale gemeente in 2050 waarbij de gehele gebouwde omgeving aardgasvrij is. De ambitie sluit aan bij het in 2015 gesloten Gelders Energieakkoord en de Klimaatwet uit 2019 (met daarin de doelen uit het Akkoord van Parijs).

De Transitievisie Warmte Overbetuwe draagt bij aan het bereiken van deze doelstelling door richting te geven aan de invulling van een aardgasvrij Overbetuwe.

4. Doel en beoogd effect

De Transitievisie Warmte draagt bij aan het bereiken van CO₂-neutrale gemeente in 2050 waarbij de gehele gebouwde omgeving aardgasvrij is. Deze doelstelling is vastgelegd in de Klimaatwet, Routekaart Duurzaam Overbetuwe en sluit aan op de Omgevingsvisie. Met de Transitievisie voldoet Overbetuwe aan het Klimaatakkoord waarin is afgesproken dat de gemeenten uiterlijk 2021 een transitievisie warmte opgesteld moeten hebben.

5. Argumenten

1.1 De Transitievisie Warmte Overbetuwe is de eerste stap naar de doelen uit de Klimaatwet, waarin is opgenomen dat de gebouwde omgeving in 2050 aardgasvrij moet zijn.

Nederland heeft als doel om in 2050 95% minder CO₂ uit te stoten (en al 49% in 2030) ten opzichte van 1990. Deze doelen zijn vastgelegd in de Klimaatwet. De gebouwde omgeving vormt met ruim 30% in het energiegebruik, een belangrijk onderdeel. De inzet van fossiele brandstoffen zoals aardgas, moet worden afgebouwd. Het verduurzamen en aardgasvrij maken van de gebouwde omgeving voor 2050 is een grootschalige opgave en vergt een planmatige aanpak.

1.2 In het Klimaatakkoord is opgenomen dat de gemeenten uiterlijk 2021 een transitievisie warmte opgesteld moeten hebben.

Om de doelstelling voor 2030 te behalen, heeft het Rijk in samenwerking met bedrijven en maatschappelijke organisaties, een Klimaatakkoord opgesteld. Gemeenten krijgen een regierol als het gaat om de warmtetransitie. In het Klimaatakkoord is opgenomen dat gemeenten samen met stakeholders uiterlijk eind 2021 een Transitievisie Warmte dienen op te stellen. Deze visie moet vervolgens elke vijf jaar geactualiseerd worden. Met de Transitievisie Warmte Overbetuwe voldoen wij aan deze afspraak.

1.3 Deze stap draagt bij aan de doelen uit de Routekaart Duurzaam Overbetuwe en is conform principes uit de Omgevingsvisie.

In februari 2017 heeft de gemeenteraad de Routekaart Duurzaam Overbetuwe vastgesteld. In de visie staan vooral ambities verwoord op het gebied van de energietransitie. Momenteel vindt een actualisatie van de Routekaart plaats. Op het gebied van de energietransitie is de doelstelling een CO₂-neutrale gemeente in 2050 waarbij de gehele gebouwde omgeving aardgasvrij is. De Transitievisie Warmte draagt bij aan het bereiken van deze doelstelling door richting te geven voor de invulling van een aardgasvrij Overbetuwe.

Hiermee handelen we ook volgens de strategische principes uit de Omgevingsvisie Overbetuwe 2040. Daaruit volgt namelijk dat energietransitie in de kernen voorrang en prioriteit heeft. Dit naast realisatie van grootschalige opwek met wind en zon in het energielandschap in de A15-zone. Hiermee geven we invulling aan de 'trias energetica'. Allereerst kijken we naar mogelijkheden om energie te besparen. Vervolgens maken we zo efficiënt mogelijk gebruik van duurzame energie; bij voorkeur is dit warmte omdat dit de minste (omzetting)energie vraagt en dus efficiënter is.

1.4 Elst Centrum, Elst Oost, Herveld Noord en Elst Noordwest zijn voor Overbetuwe de meest kansrijke wijken om als eerste nader te onderzoeken.

Zoals eerder aangegeven is het aardgasvrij maken van de gebouwde omgeving voor 2050 een grootschalige opgave.

Op basis van de analyse en de selectiecriteria zijn we samen met de stakeholders gekomen tot een fasering van vier wijken waar de komende jaren tot 2030 kan worden gestart.

De vier geselecteerde wijken die kansrijk zijn om in periode tot 2030 aan de slag te gaan, zijn (in volgorde van tijdsfasering): Elst Centrum, Elst Oost, Herveld Noord en Elst Noordwest.

Starten betekent in dit geval samen met de belangrijke stakeholders/ uitvoerende partijen in de wijk te beginnen met het opstellen van een plan van aanpak voor de wijk. Daarbij worden ook bewoners in de wijk betrokken. In het plan van aanpak worden keuzes gemaakt over de techniek, de organisatie, de financiering, de koppeling met andere opgaven in de wijk en de communicatie- en participatieaanpak. Dit laat onverlet dat we in alle dorpen en wijken het duurzaam en 'transitiegereed' maken van gebouwen faciliteren door een gemeente brede aanpak.

6. Kanttekeningen en risico's

1.1 Er is nog veel onduidelijk over de haalbaarheid en betaalbaarheid van verschillende alternatieven voor aardgas.

De Transitievisie Warmte is opgesteld met de kennis van nu. Pas in 2023 wordt door de Warmtewet duidelijk welke middelen het Rijk beschikbaar gaat stellen om de warmtetransitie mede mogelijk te maken. De beschikbaarheid van redelijke alternatieven voor aardgas is sterk afhankelijk van financiële ondersteuning en andere instrumenten, waaronder wet- en regelgeving. Daarnaast gaan de (technologische) ontwikkelingen op het gebied van de warmtetransitie snel.

Nadere uitwerking per wijk kan tot aanpassing van de Transitievisie Warmte leiden, aangezien we in dit proces de mogelijkheden en kosten nader in kaart trachten te brengen. Zo is het bijvoorbeeld mogelijk dat wijken niet homogeen zijn in samenstelling. In delen van wijken kunnen andere alternatieven voor aardgas meer kosteneffectief of wenselijk zijn.

1.2 Gebouweigenaren besluiten zelf of zij wel of niet de overgang maken naar aardgasvrij.

Gebouweigenaren kunnen op dit moment niet verplicht worden om de overgang te maken naar aardgasvrij. De keuze om dit al dan niet te doen ligt bij de gebouweigenaar zelf.

Met de woningbouwcorporaties hebben wij afspraken gemaakt om keuzes over aardgasvrij onderling goed af te stemmen. In Overbetuwe is echter een groot deel van de woningen (ongeveer 75%) in particulier eigendom. Er zijn dus vele individuele beslissers. Het is belangrijk hen goed te informeren over besluitvorming, voorgenomen

stappen en de gevolgen die dit voor hen heeft. Daarom starten we tijdig met de uitvoering van de Transitievisie Warmte en ondersteunen we initiatieven van instellingen en inwoners.

We zetten in op waar de mogelijkheden zijn. Bijvoorbeeld op plaatsen waar we de kosten en overlast kunnen beperken door werkzaamheden te combineren met renovaties van bijvoorbeeld de buitenruimte, wegen, het gasnet of het riool. Daar waar het nog niet mogelijk is of waar de kosten buitengewoon hoog zijn, wachten wij nog met de transitie naar aardgasvrij.

1.3 De Transitievisie Warmte is input voor de Regionale Energie Strategie (RES).

De Transitievisie Warmte is input voor het spoor warmte in de RES. Tegelijkertijd is de Regionale Structuur Warmte (RSW) in het RES input voor de lokale Transitievisie Warmte. Deze relatie is dus wederkerig maar het kan zijn dat deze in beperkte mate van elkaar verschillen. De Transitievisie brengt lokale kennis en expertise in bij het regionale spoor. Tegelijkertijd biedt de RSW de kans optimaal om te gaan met de warmtepotentie in een gebied, door het verdelen van grotere bovenlokale warmtebronnen.

Op beide niveaus wordt dan ook periodiek gezocht naar koppelingen tussen RSW en Transitievisie (en uitvoering met en door partners). Zowel visie als RSW zijn immers vooral bedoeld om het gesprek te faciliteren tussen partijen die bezig zijn met deze opgave. Vergelijken van analyses op beide niveaus maakt de analyse robuuster en kan bijdragen aan de uitvoerbaarheid. Daarom worden de Transitievisie en RSW ook periodiek geactualiseerd.

7. Financiën

Vanuit het rijk is een 'gelabeld' bedrag van € 202.000,- beschikbaar gesteld voor de Transitievisie Warmte en bedrag van € 9.997,- voor uitvoering op wijkniveau. Deze bedragen, samen met het reguliere budget voor duurzaamheid, gebruiken we om de kosten te dekken van de activiteiten zoals beschreven in paragraaf 1.4 van dit raadsvoorstel.

Naast dit geld is nadere informatie vanuit het Rijk en verder onderzoek naar de mogelijkheden en randvoorwaarden nodig om de haalbaarheid en betaalbaarheid van plannen nader te duiden. Vanzelfsprekend maken we daar waar nodig, ook een link met actualisering van de Routekaart Duurzaam Overbetuwe.

8. Vervolg

Planning

Nadat u de Transitievisie Warmte Overbetuwe heeft vastgesteld wordt na de zomer van 2020 gestart met onderstaande acties/-projecten. Naar verwachting zal dit traject tot medio 2022 doorlopen.

- het met de belangrijkste uitvoerende partijen opzetten van een organisatiestructuur om rolverdeling te bepalen en vervolgstappen te zetten (zie figuur 1)²;

² De gemeente is regisseur van de warmtetransitie en zal als vervolg op deze warmtevisie samen met de belangrijkste partners in Overbetuwe een organisatiestructuur inrichten met bijbehorende uitvoeringsorganisatie, om de ambities in de visie te kunnen realiseren. Om dat te bereiken, is de eerste en essentiële stap het verder opbouwen van de samenwerking met deze partners, met onder andere als doel om een gedeeld beeld te krijgen over de meest geschikte manier van samenwerken en de best bijpassende organisatiestructuur.

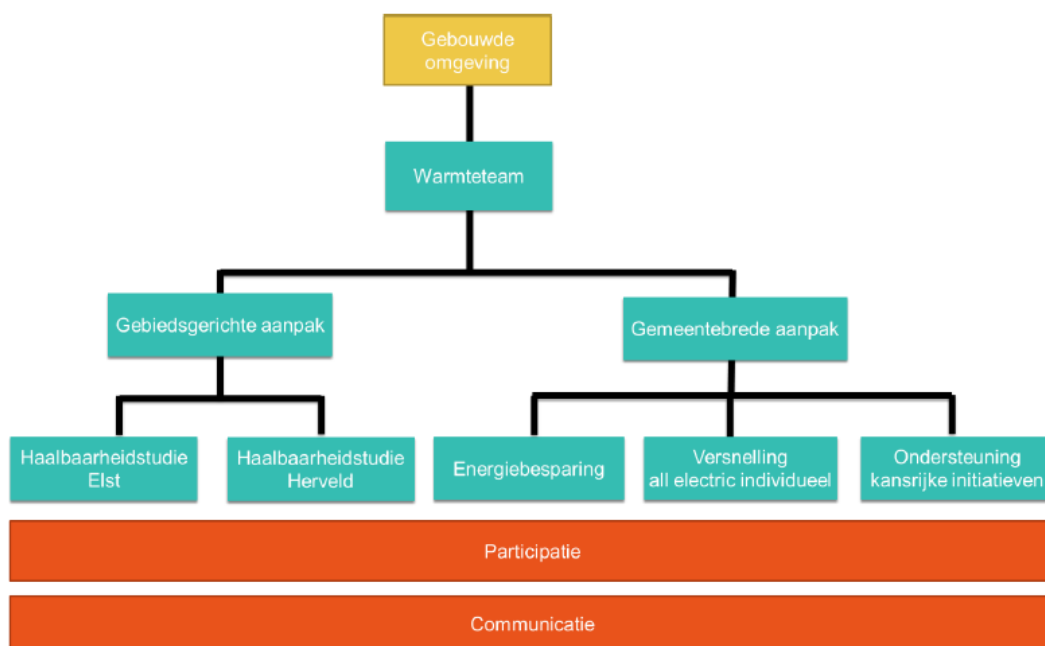

Fig 1: Voorstel voor de contouren van een organisatiestructuur

- op kleine schaal (gebouw, woning) pilots op te zetten en uitvoeren en de kosten van de onrendabele top in kaart brengen inclusief scan van mogelijkheden voor financiering van de maatregelen;
- Aan de hand van bovenstaande leggen we nadere keuzes aan u voor over uitvoering per wijk.

Communicatie

Inwoners

Het is essentieel om inwoners nauw te betrekken bij en te informeren over de warmtetransitie en duurzaamheid in het algemeen. In de communicatie met inwoners hebben we aandacht voor concrete vragen die leven rondom dit onderwerp. Wanneer we in de vier geselecteerde wijken starten met belangrijke stakeholders in de wijk, betrekken we inwoners hier ook bij.

Werkconferentie en informatiebijeenkomst raad

In juni 2019 hebben wij op verzoek van de raads werkgroep Duurzaam Overbetuwe een conferentie georganiseerd voor een vijftal thema's waaronder de Transitievisie Warmte. De input vanuit deze conferentie is verwerkt in de Transitievisie Warmte.

Op 18 februari 2020 is uw raad tijdens een informatiebijeenkomst geïnformeerd over de Transitievisie Warmte.

Participatie

De warmtetransitie heeft impact op de inwoners van de gehele gemeente. Het opstellen van de Transitievisie Warmte hebben wij als gemeente dan ook niet alleen gedaan.

Projectgroep

De projectgroep kwam gedurende het opstellen van De Transitievisie Warmte vier keer bijeen.

De vijfde bijeenkomst, waarvoor ook bestuurders waren uitgenodigd, moest door de Corona crisis worden geannuleerd.

Inloopavond/ klankbordgroep

Op 10 oktober 2019 vond een inloopavond duurzaamheid (Transitievisie Warmte, Regionale Energie Strategie en eigen projecten en diensten) plaats. Hier hebben wij uitgelegd dat we aan de slag gaan met de eerste plannen voor een aardgasvrij Overbetuwe door het opstellen van een Transitievisie Warmte. De input die we tijdens deze informatiebijeenkomst hebben opgehaald, namen we mee in het proces. Ook konden inwoners zich tijdens deze bijeenkomst opgeven voor de klankbordgroep. Deze groep bestaat uit een tiental inwoners en heeft in een drietal bijeenkomsten meegedacht over de Transitievisie Warmte.

De klankbordgroep zal in het vervolgproces ook een rol krijgen. Hierbij wordt ook kritisch gekeken dat deze groep een goede afspiegeling is van de samenleving en wij proberen de groep uit te breiden, eventueel per wijk. Nu zaten er vooral inwoners met veel kennis over en interesse voor duurzaamheid in de groep.

Nieuwsbericht

Naast de inloopavond heeft de gemeente medio februari 2020 een nieuwsbericht in de media geplaatst om inwoners en organisaties op de hoogte te stellen van het voornemen van Overbetuwe, om uiterlijk in 2050 een duurzame gemeente te zijn. Aardgasvrij maakt hier een onderdeel van uit.

Vervolg

De *volgende stappen (periode 2020/ 2022)* komen in de Transitievisie Warmte als meest belangrijke punten naar voren. Bij de uitwerking van deze stappen worden organisaties en inwoners intensief betrokken:

1. Een **stapsgewijze isolatieaanpak**, om te besparen én woningen klaar te maken voor wonen zonder aardgas in de toekomst (transitiegereed)
2. Verder onderzoek op dorps- of gebiedsniveau naar de kansrijke aardgasvrije oplossing. In eerste instantie voor de meest kansrijke wijken, vooraan in het tijdspad
3. **Haalbaarheidsonderzoek** naar potentiële bronnen, zoals warmte uit de Aamse plas en restwarmte van industrie of bedrijven
4. Een **participatieplan** om kansrijke initiatieven vanuit inwoners en organisaties te faciliteren
5. Een **communicatieplan** om inwoners en organisaties te informeren en betrekken bij de warmtetransitie
6. Organiseren van **financiële capaciteit** (procesgeld) en menskracht om de warmtetransitie te versnellen
7. Een **organisatiestructuur** om rolverdeling te bepalen en vervolgstappen te zetten

Wijkuitvoeringsplannen (start 2022)

Voor alle wijken die we in de Transitievisie Warmte hebben geselecteerd als kansrijk om op korte termijn mee aan de slag te gaan, zullen we vervolgens op wijkniveau een concreet plan van aanpak opstellen, oftewel een Wijkuitvoeringsplan. Daarbij worden de inwoners en andere stakeholders betrokken.

Aansluiten bij wensen inwoners

De Transitievisie Warmte heeft zijn eigen aanpak om in stappen de kansen voor een aardgasvrije gebouwde omgeving te verkennen. Als er echter kansrijke initiatieven vanuit inwoners of organisaties worden aangedragen, gaan we graag in gesprek hoe we het initiatief kunnen faciliteren.

Loket Duurzaam Wonen

Het Loket duurzaam Wonen Plus vervult daarnaast een grote rol bij de gemeente-brede communicatie- en participatiestrategie.

